

Жарко ЂУРОВИЋ*

ЛИРИКА ИСКУСТВЕНЕ ПРОФИЛАЦИЈЕ

(О поезији Ђамила Сијарића)

Долазећи прије неколико година у Годијево, прво што ме је обузело дубоким осјећањем дивљења, било је небо. Имало је овални рам, слично оку које га гледа. И слично ријечима које га разастире унутар својих значењских сликова. У свакој Сијарићевој књизи егзистира небо и свјетлост. Ваљда да подсјете да у трошности живљења има и трајућих засјаја који надвисују ту трошност. Природно је да се трошност искључује из мисли, посебно кад је биће окружено дарезним небом и ливадском шареницом цвјетова.

Овдје, у Годијеву, тога је у обиљу.

Литература с разлогом прихвата то обиље. Уткива га тамо гдје се јавља релеј радозналости. А актери драме увијек су приправни да с природом подијеле блискост стапања. И у зимској и у свакој другој календарској најави. Од прве висибаве до истека цвјетне сезоне. Тамо до новембра када се у стихове и у цвјетове почне насељавати магла. С маглом и брижје. Као облик новог доживљајног слоја.

Тај слој једнако је видан и у Сијарићевој прози и у поезији. Лирског је поријекла и перспекције. Као такав брише разлику између сјећања и замишљања. Писац обједињује те феномене, чинећи тако израз дубљим и дејственијим.

Замишљање је један од предуслова да визија добије своју пуну предметност. Тако она постаје кључ креацијског учинка. Не само кад се ради о исповједном тону приче него и кад се кристализују њени дубински засједи. Визија је сама по себи изазовног карактера. Доприноси увјерљивости нарације.

Мудра Исидора Секулић истиче да прозу уздижу поетски елементи. Без њих би дјеловала осакаћено. Сијарић као да је слиједио ову њену опа-

* Академик Жарко Ђуровић, ЦАНУ

ску. У свим пишчевим прозама поетско се јавља као врста „магнетне резонанце. А шта је са Сијарићевим поетским стваралаштвом? У њему писац његује неуобичајен вид рефлексирања предметног. Он стиху даје приповједно обиљежје. Често и са фабулацијском основом.

Модерни лиричар често користи форму есеја за визионирање свога свијета. Дакако, са упливом новог кореспондентног кода. Сијарић прибјегава традицијској моделацији стиха, рећи ћемо равномјерног тока. Такав какав је умије да занесе. Ваљда што има занимљив подтекст. Најчешће симболичког усмјерења. Нећу рећи да је изостала музикалност. И она постоји, само јој је кретање прилагођено захтјеву споре изражајности.

Ако бисмо се запитали зашто се Сијарић послјије више сјајних књига прозе, окренуо поезији, одговор ћемо наћи у пишчевој потреби да поетским језиком каже неке флуидније истине о животу, вјероватно сматрајући да је он нека врста надградње над оним што нуди прозно казивање. Уз појам лирике, не од сада, везује се и призив божјег посланства, док прози припада земаљски статус, што се често сматра статусом нижег реда. Међутим, ту нема хијерархије, из простог разлога што литературу не одређује врста него стваралачка дубина и умијеће.

Многи потврђени писци, нарочито у старијим годинама, враћали су се стиху, мислећи да ће путем њега изразити најдубље немире бића. Тако није било ни у примјеру великих. Балзак, Достојевски, Флобер, Толстој и многи други писали су поезију, али су то били неуспјели одједи оног величанственог што су у прози постигли. Са Сијарићем је друкчија ствар. Зашто? Зато што се у његовој поезији, у фином везу, прожимају дух и свијет. Другим ријечима, стварно и мишљено многоструко се додирује и оживотворава. И обична ствар може се исказати као откриће, ако је поетски одражена у новој језичко-смисаоној датости. Тада се предметно повинује сили субјекта, пошто он индукује визију и приказ. Заснива поетски лапидариј. Стих говори како поета опажа себе и како то опажање прелама у визијској матрици. Не ради се ту о стању посматрања колико о стању срастања субјектних диспозиција у један кохерентан евокацијски дискурс. Рекао бих дискурс поистовјећења са природом као љековитим човјекoвим уточиштем. Цитирајмо поету: Пада киша. / Ја ходим кроз траву и станем, / И пожелим: / да сам капљица кише / Па да јој на руку панем.

Коначно, свијет није само оно што се види већ и оно што се наслућује. Машта помаже да процес наслућивања добије оснажену пулсацију у исповједној сфери. Пјесме у „Лирици” немају експлозиван тон. Ријеч је о пјесмама алузивне и афективне ферментације, што је уобичајено за поете мудроносних егзалтација. Код таквих се слике стално множе. Једном облику придодаје се више имагинативних удјела и они, нашавши се у ис-

тој равни, дјелују на слушне канале омамљиво. Рећи ћу да је ту иманентна апотеозична фраза, преплављена расцватом бројних слика и узастопних вокалских назнака: З(а)м(и)р(и)с(а) л(и)в(а)д(а). П(у)н(а) ј(е) цв(и) ј(е)ћ(а), н(и)ј(е) п(о)к(о)ш(е)н(а).

Најважније је, каже Жорж Пуле, кад се дође до чистог појма о самом себи. Ту се свакако ради о стању сталних преображаја у којима се затичемо. Тако је свака Сијарићева пјесма друкчија од претходне. Не у језику колико у одабиру теме и у начину њене трансформације. У једном се воденом окцу „огледа небо, сунце и ја”, а у другој пјесми трава постаје блиска срцу „само ако је Она прошла кроз њу.” Значење мисли обиљежава се нијансом неочекиваног креацијског поступка. По правилу са филозофском прожетошћу.

Кад је поета у заносу, он се налази у некој врсти безвремене празнине. До њега тада хрупе многе запретане ствари из минуле прошлости. У том присјећању затиче себе у улози двојника. Као биће које је заробљено мрежом тајни и удеса. Поета ће удес апострофирати као нешто неизбјежно: Без свога удеса / Ти не би био / Ти.

Збирка поезије „Лирика” творена је као албум несаница са безброј сцена. Колико пјесама толико и њих. Зато им наслови нијесу потребни. Смрт у многим пјесмама фигурира као трајућа одредница. Она је увијек чекајућег статуса. И увијек опомињујућа. И никад без одежде појмовног одређења: Кад се умире, тад се ћути. / Биће то за мене дивота, / Јер ћу моћи да понесем / Оно због чега сам ћутао / Цијелог / Живота.

Читајући Сијарићеву поезију, рекло би се да су идеал и апсурд настали из исте легуре. Идеал сигналише постојање живота, а апсурд прекрива осјећање нестанка. Вријеме је утиснуто у оба та одредишна чина, будући да се оно јавља као зидар и једне и друге појмовне постулатије. Тако пјесник са завишћу гледа на брата који мирно на ливади лежи и удише мирис трава, срећан што није видио море. Због њега би се од гледања уморио. Друга је слика у противтежи са првом. Она кадрира осјећање „посмртне почасти” за сваког блиског ко је умро – хајдука или коњокрадице. Жене мртве у мислима „намотавају на вретено до у свануће”. Овдје смрт не закрива видокруте живота. Имајући у виду ту чињеницу поета слободно маркира минула времена и (не)згоде у њима. Машта пјеснику помаже да брзо пређе растојања и да се задржи тамо гдје је дом овој или оној досјетици. Разумије се кроз поетску визуру, пошто она дуже траје од узредне ријечи.

Мисли је дато да се непрестано шири. Уобразиља јој даје особину сталног помјерања у више праваца, подређујући себи и језик која га емитује. Посебно мјесто гдје се нешто одиграло. Највише тога одиграло се у завијају. Но, прије тога одиграло се у бићу артикулатора, јер се око њега све

врти. Он је власник меморије и рецепције. На поети је да расуто окупи и доживљајно ослоји.

Кад походује завичај, пјесника обузима плима заноса. То је онај занос који се слаже тихано али упорно. Код таквог слагања, ужитак је већи, а мисао корјенитија. Проистекла је из нутреног слоја, уз слијед звучних тонова складно размјештених у матици строфе.

Звук доприноси да мисао буде памтљивија. Почесто са резигнираним обрисом. Такви обриси узроковани су „помањкањем” воље у старијем добу. Тада се умјесто четири једва доскочи прва степеница.

Нећемо рећи да ове стихове избира самоћа. Избира их умна старост. Зато су сумњичавог геста и меланхолног наплава. Ријеч је о трену кад се ишчекује крај: На зиду ми откуцава / Сат. Мало, мало па одброји / Вријеме... Не знам шта њему да одговорим.

Стичем утисак да се стихови изговарају са лакоћом. Прије тога су у себи одболовани. А болу је својствена енергија. Упрта видом небесима као чуварном приклону духа и знатижеље. Балзак изједначава небо и будућност. Једно другом служи као трансфузија постојања. Ту авантуру излета симболизују и космонаути. Прије тога то су чиниле поете магновеног надахнућа.

Сматра се да је свијет освојен кад се снагом одрази у пјесниковом субјекту. Овом збирком поезије Сијарић је показао моћ таквог одражавања.

Рекао бих да се Сијарић држао класичне концепције кад је у питању грађење стиха. Он и сјећање узима као важан однос са свијетом. Могућност његовог пројигирања је неограничена, уз услов да га артикулатор умије црпсти и имагинативно оплођавати. Сијарић се може похвалити таквом врлином. А врлина се могла стећи и пуном овладаношћу језиком, посебно кад су неочекиване комбинације у питању. Човјек овог поднебља, говорио ми је писац, у језику препознаје и своју виталност. Напрасно не мудрује. Мудрује само ако се њиме може пронаћи избављење од немилице и зла.

„Лирика” је и написана да протежира такав језик. И не само језик, него и егзистенцију коју треба умилоствити да буде мекша од постојеће тврдине. Због тога збирка садржи и филозофске репере. Неку врсту самоникле мудрости, која је најчешће виталнија од учене. Занимљиво је да је све што се рађа и догађа умотано у бајковите слике, не размињујући ни пакленичке ствари, јер бајка мора имати и посебну врсту огледања.

Тамо гдје раније није било пута, ријеч је ходала и стизала гдје се намјерила, исказујући не само изговореничко него и искуствено богатство. Свему што се разгоријева свијетом и животом требало је дати завидан чулни вид и осјећајни тон. Сијарић је то умιο као изузетан власник непресушног дара.